

УДК 338

Тешева Л.В.*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Харківського інституту фінансів**Київського національного торговельно-економічного університету***Хохлов М.П.***доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів і кредиту
Харківського інституту фінансів**Київського національного торговельно-економічного університету***Петрова І.М.***студентка**Харківського інституту фінансів**Київського національного торговельно-економічного університету*

РОЛЬ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

THE ROLE OF FINANCIAL PLANNING IN MODERN CONDITIONS MANAGEMENT

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено дослідженню необхідності фінансового планування, яке в ринковому середовищі сприяє правильному та ефективному забезпеченню фінансовими ресурсами підприємства. Обґрунтовано роль фінансового планування на підприємстві, розглянуто наукові погляди щодо визначення сутності фінансового планування та запропоновано власне трактування даного поняття. Досліджено трактування завдань, які вирішуються за допомогою фінансового планування. Розглянуто основні напрями фінансового планування на підприємстві, основні етапи та складники процесу фінансового планування на підприємстві, принципи фінансового планування. Досліджено процес фінансового планування та його вплив на фінансово-господарську діяльність підприємства. Розглянуто проблеми, пов'язані з організацією фінансового планування на підприємствах.

Ключові слова: фінансове планування, фінансовий план, поточне планування, стратегічне планування, оперативне планування, завдання фінансового планування, принципи фінансового планування.

АННОТАЦІЯ

Статья посвящена исследованию необходимости финансового планирования, которое в рыночной среде способствует правильному и эффективному обеспечению финансовыми ресурсами предприятия. Обоснована роль финансового планирования на предприятии, рассмотрены научные взгляды относительно определения сущности финансового планирования и предложено собственное определение данного понятия. Исследованы трактовки задач, которые решаются с помощью финансового планирования. Рассмотрены основные направления финансового планирования на предприятии, основные этапы и составляющие процесса финансового планирования на предприятии, основные принципы финансового планирования. Исследован процесс финансового планирования и его влияние на финансово-хозяйственную деятельность предприятия. Рассмотрены проблемы, связанные с организацией финансового планирования на предприятиях.

Ключевые слова: финансовое планирование, финансовый план, текущее планирование, стратегическое планирование, оперативное планирование задачи финансового планирования, принципы финансового планирования.

ANNOTATION

This article investigates the need for financial planning, which in a market environment contributes to the proper and effective

provision of financial resources of the enterprise. The article substantiates the role of financial planning in the enterprise, considers the scientific views on definition of essence of «financial planning» and offered his own definition of the concept. Studied interpretation tasks, which are solved with the help of financial planning. Considered the basis of the direction of financial planning at the enterprise. Describes the main stages and components of the financial planning process at the enterprise. The principles of financial planning. Examines the process of financial planning and its impact on financial and economic activity of the enterprise. The problems associated with the organization of financial planning in enterprises.

Keywords: financial planning, financial plan, current planning, strategic planning, operational planning objectives of financial planning principles of financial planning.

Постановка проблеми. Сьогодні практично кожне підприємство знаходиться у ситуації невизначеності та невпевненості в завтрашньому дні, оскільки економіка країни є мінливою і ніхто не захищений від економічних ризиків. На багатьох вітчизняних підприємствах відсутня ефективна система управління, яка підтверджує показники їхньої діяльності. Варто зазначити, що управління фінансами сучасного підприємства залежить від методів управління фінансовими ресурсами. Отже, у разі своєчасного розроблення та впровадження заходів, які спрямовані на поліпшення фінансового стану в довгостроковому періоді, такі господарюючі суб'єкти можуть збільшити свій потенціал, а також відновити платоспроможність та прибутковість. В управлінні підприємством фінансове планування залишається слабким місцем. За сучасних умов господарювання фінансове планування як важливий складник механізму фінансової системи та одна з функцій управління підприємством є актуальною темою сьогодення. Фінансове планування може стати тією альтернативою, яка сприятиме економічному зростанню та відносній захищеності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розроблення теоретичних і практичних засад відображення ролі фінансового планування на підприємстві зробили такі зарубіжні та вітчизняні науковці: О.І. Барановський, М.Д. Білик, І.О. Бланк, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, А.Г. Загородній, В.В. Ковальов, М.Н. Крейніна, О.Є. Кузьмін, В.О. Мец, М.С. Пушкар, Р.С. Сайфуліна, Р.А. Слав'юк, В.В. Сопко, О.О. Терещенко, М.Г. Чумаченко,

У. Кінг, Р. Коуз, М. Маскон, Дж. Робінзон, Т. Скону, Дж. Сігел, А. Тейлор, Д. Хан. Проте варто зауважити, що окремі аспекти фінансового планування діяльності підприємства потребують подальшого дослідження й удосконалення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Недостатніми є узагальнення і систематизація наявних досліджень термінологічного базису фінансового планування, що могло б слугувати отриманню більш

Таблиця 1

**Систематизація наявних в економічній літературі наукових поглядів
щодо визначення сутності фінансового планування**

Автор	Визначення поняття «фінансове планування»	Ключові слова
В.М. Гриньова	Це процес визначення обсягів фінансових ресурсів за джерелами їх цільового використання та маркетинговими показниками діяльності підприємства в плановому періоді [3].	процес визначення обсягів фінансових ресурсів
В.М. Шелудько	Це процес розроблення системи фінансових планів, який полягає у визначенні фінансових цілей, установленні ступеня відповідності цих цілей поточному фінансовому стану підприємства та формулюванні послідовності дій, спрямованих на досягнення поставлених цілей [20].	процес розроблення системи фінансових планів
Л.М. Павлова	Процес обґрунтування шляхів досягнення підприємством певних економічних показників, а фінансовий план – фінансовий документ, який уособлює взаємозв'язок планованих показників, узагальнює наявні ресурси та забезпечує відтворювальні процеси грошового капіталу [7].	процес обґрунтування шляхів досягнення підприємством певних економічних показників
А.М. Ковальова, М.Г. Лапуста, Л.Г. Скамай	Це процес обґрунтування системи фінансових планів і планових показників забезпечення розвитку підприємницької діяльності підприємства необхідними фінансовими ресурсами [5].	процес обґрунтування системи фінансових планів і планових показників
В.С. Марцин	Процес визначення фінансових цілей, встановлення їх відповідності поточному фінансовому стану підприємства та формулювання послідовності дій, спрямованих на досягнення поставлених цілей [6].	процес визначення фінансових цілей
А.Г. Загородній	Це розроблення системи фінансових планів за окремими напрямками фінансової діяльності підприємства, які забезпечують реалізацію його фінансової стратегії у плановому періоді [9].	розроблення системи фінансових планів
О.С. Філімоненко	Це процес визначення обсягів надходжень відповідних видів фінансових ресурсів (прибутку, амортизації тощо) та їх розподіл за напрямками використання у запланованому періоді (році) [15].	процес визначення обсягів надходжень відповідних видів фінансових ресурсів
Р.К. Теличко	Це процес визначення обсягів фінансових ресурсів за джерелами формування та напрямками їх цільового використання згідно з виробничими та маркетинговими показниками діяльності підприємства в плановому періоді [13].	процес визначення обсягів фінансових ресурсів
А. Робсон	Засіб, який сприяє оптимальному вибору між альтернативними варіантами під час прийняття рішень [10].	засіб, який сприяє оптимальному вибору між альтернативними варіантами при прийнятті рішень
Ченг Ф. Лі, Дж.І. Фіннерті	Процес аналізу дивідендної, фінансової, інвестиційної політики, прогнозування їх результатів і впливу на економічне оточення компанії та прийняття рішень щодо допустимого рівня ризику за оптимального вибору проектів [19].	процес аналізу дивідендної, фінансової, інвестиційної політики, прогнозування їх результатів
Д. Хассі	Орієнтований у майбутнє постійний процес управління, який здійснюється у певних узгоджених межах і стосується укладання планів на різних рівнях управління [18].	орієнтований у майбутнє, постійний процес управління
Авторське трактування	Таким чином, фінансове планування – процес розроблення системи фінансових планів і планових (нормативних) показників щодо забезпечення розвитку підприємства необхідними фінансовими ресурсами та підвищення ефективності його фінансової діяльності у майбутньому періоді.	

цілісного уявлення про сам процес, його сутність, призначення і, як наслідок, підвищення результативності його використання на підприємстві, що призвело б до підвищення ефективності його діяльності.

Мета статті полягає у визначенні сутності та ролі фінансового планування як елемента управління фінансовою діяльністю на вітчизняних підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Суб'єкти господарювання в Україні створюються і функціонують в умовах ринкових відносин, орієнтуючись на задоволення попиту на певні види продукції та надання послуг. Ця господарська діяльність відбувається на загальних засадах комерційного розрахунку, основою чого є самофінансування, самоуправління, дотримання законності, економічної відповідальності та підприємницької ініціативи. Проте вона здійснюється у режимі конкуренції – суперництва за успіх. Це зумовлює необхідність здійснювати господарську діяльність на основі обґрунтованого планування. Ігнорування ж цієї умови призводить до недооцінки наявних ринкових чинників і, як показує зарубіжний досвід, до різкого зменшення доходності і навіть збит-

ковості, а в кінцевому підсумку до фінансового краху – банкрутства підприємства або окремих його комерційних проектів.

Фінансова стабільність є важливою передумовою успішного ведення господарської діяльності. Вона формує імідж суб'єкта господарювання, є його візитною карткою, тому підприємствам і організаціям необхідно постійно дбати про фінансову стабільність, уживати заходи для її зміцнення. У контексті фінансової стабільності фінансовому плануванню має відводитися особлива роль.

Фінансове планування розглядають як невід'ємну частину загального планування діяльності підприємства. Фінансове планування як складник бізнес-планування є одним із найбільш ефективних інструментів менеджменту. Аналіз дефініцій фінансового планування свідчить про відсутність єдиного наукового підходу до визначення поняття «фінансове планування». Проаналізувавши багато джерел, можна зробити висновок, що кожен автор пропонує своє визначення фінансового планування (табл. 1).

На підставі аналізу можна стверджувати, що зарубіжні науковці розглядають фінансове

Таблиця 2

Трактування завдань, які вирішуються за допомогою фінансового планування

Автори	Завдання, що вирішуються за допомогою фінансового планування
Г.А. Семенов, В.З. Бугай [12]	- забезпечення необхідними фінансовими ресурсами операційної, інвестиційної та фінансової діяльності; - визначення основних напрямів ефективного вкладення капіталу; - встановлення раціональних фінансових відносин із бюджетом, банками та ін.; - аналіз можливих ризиків
Г.М. Азаренко, Т.М. Журавель, Р.М. Михайленко [1]	- забезпечення підприємства фінансовими ресурсами; - забезпечення платоспроможності підприємства в будь-який момент часу і за певний період; - визначення фінансових взаємовідносин із бюджетом, позабюджетними фондами й банками; - здійснення фінансового контролю над усіма боками діяльності підприємства
О.К. Філатов, Л.А. Козловських, Т.Н. Цветкова [14]	- максимізація прибутку; - оптимізація структури капіталу й забезпечення фінансової стійкості; - забезпечення інвестиційної привабливості підприємства; - створення ефективного механізму управління підприємством; - використання ринкових механізмів залучення фінансових ресурсів
М.М. Александрова, Н.Г. Виговська, Г.Г. Кірейцев та ін. [16]	- забезпечення нормального відтворювального процесу необхідними джерелами фінансування, їх формування та використання; - дотримання інтересів акціонерів та інших інвесторів; - гарантія виконання зобов'язань підприємства перед бюджетом та позабюджетними фондами, банками та іншими кредиторами; - виявлення резервів та мобілізація ресурсів для ефективного використання прибутку та інших доходів, урахуваючи й позареалізаційні; - контроль над фінансовим станом, плато- і кредитоспроможністю підприємства
А.М. Поддєрьогін [17]	- забезпечення необхідними фінансовими ресурсами операційної, інвестиційної і фінансової діяльності; - забезпечення розподілу прибутку з урахуванням інтересів підприємства, акціонерів та інших інвесторів; - визначення ефективних напрямів вкладення капіталу, оцінка раціонального його використання; - встановлення раціональних фінансових відносин із іншими суб'єктами господарювання, банками, страховими компаніями; - забезпечення виконання зобов'язань підприємств перед бюджетом і державними цільовими фондами, банками та іншими кредиторами; - виявлення внутрішньогосподарських резервів та мобілізація всіх видів ресурсів для збільшення прибутку від звичайної діяльності, а також збільшення інших доходів; - забезпечення контролю над фінансовим станом, платоспроможністю і кредитоспроможністю підприємства

планування як основний елемент систематичного менеджменту активів підприємства. Ураховуючи те, що фінансове планування є засобом реалізації основних функцій фінансів підприємств – розподільчої, регулюючої, контрольної, можна зробити висновок, що фінансове планування, дійсно, є не тільки необхідним елементом фінансового менеджменту, а й суттєвим засобом реалізації останнього.

Значення фінансового планування полягає у тому, що воно дає можливість визначити життєздатність проекту підприємства за умов конкуренції й є інструментом одержання фінансової підтримки від зовнішніх інвесторів.

Фінансове планування дає змогу дати відповідь на такі конкретні питання [4; 11; 12]:

1) які грошові кошти може мати підприємство у своєму розпорядженні; які джерела їх надходження;

2) чи достатньо фінансових ресурсів для виконання накреслених завдань;

3) яка частина коштів має бути перерахована до бюджету, у позабюджетні фонди, банкам та іншим кредиторам;

4) як повинні здійснюватися розподіл та використання прибутку на підприємстві;

5) як забезпечується реальна збалансованість планових витрат і доходів підприємства на принципах самоокупності та самофінансування.

У табл. 2 нами узагальнено основні завдання, які вирішуються за допомогою фінансового планування, і визначено основні наукові джерела їх постановки.

Ураховуючи наведені погляди українських та зарубіжних науковців на трактування поняття та основних завдань фінансового планування, можна сформулювати таке визначення: фінансове планування – це процес систематичної підготовки управлінських рішень, які впливають

на забезпечення нормального відтворювального процесу необхідними джерелами фінансування, їх формування та реалізацію згідно з виробничими, фінансовими планами, які забезпечують вирішення завдань у плановому періоді найбільш раціональними шляхами.

На підприємстві фінансове планування проводиться за трьома основними напрямками, які наведено на рис. 1.

Процес фінансового планування передбачає необхідність виконання умов, які забезпечують отримання бажаного результату. До таких умов слід віднести дотримання певних принципів, які визначають зміст та характер планової роботи підприємства (табл. 3). Зазначимо, що вперше основні принципи планування сформулював французький учений, засновник класичної адміністративної школи управління А. Файоль.

Фінансове планування як елемент управління підприємством змістовно включає шість послідовних фаз: постановка проблем; оцінка результативності; застосування альтернативних варіантів вирішення проблем; прийняття рішення; реалізація плану; контроль.

Перші чотири фази фінансового планування становлять евристичність процесу – вольовий вираз підготовки рішення, а наступні дві – реалізація волі (виконання рішення).

Відповідно до цього, процес внутрішньогосподарського планування становить сукупність послідовних дій з установлення показників діяльності підприємства та його структурних підрозділів, які за наявного фінансово-економічного потенціалу призведуть до досягнення мети. Тобто рушійним чинником у системі фінансового планування є забезпечення ефективного функціонування підприємства на основі координації дій усіх структурних підрозділів підприємства для комплексного вирі-

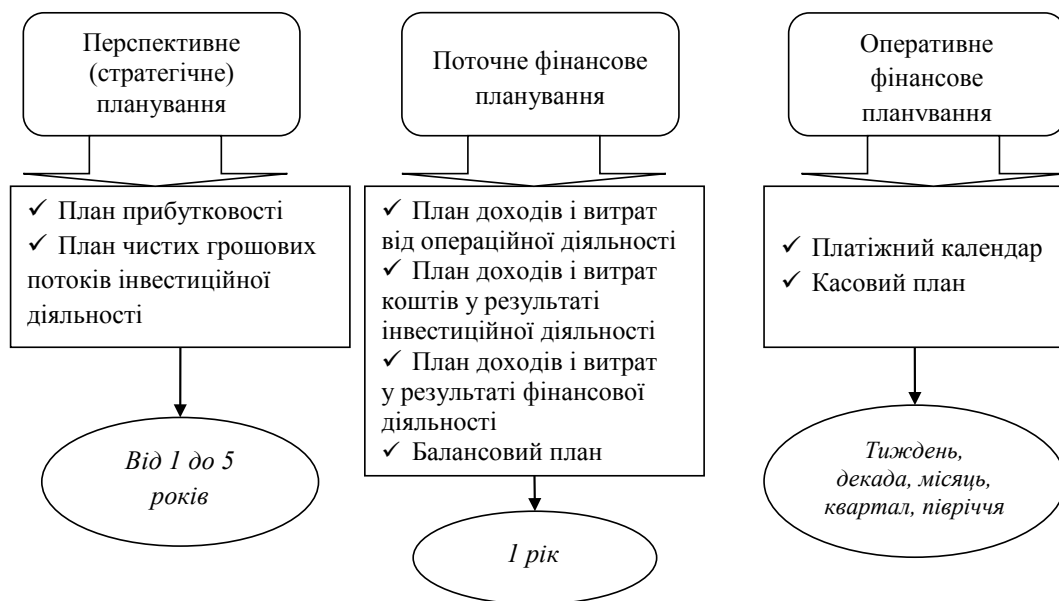

Рис. 1. Основі напрями фінансового планування на підприємстві [8; 19; 21]

шення визначених завдань; вибір альтернатив, що забезпечують успіх за наявних ресурсів; моделювання процесів життєдіяльності підприємства в умовах змінності зовнішнього економічного середовища; визначення ризиків і шляхів зменшення їх прояву до безпечного рівня [12; 13; 15].

Вихідними умовами проведення фінансового планування є визначені стратегічні цілі

та завдання підприємства на плановий період; результати проведення моніторингу господарсько-фінансової діяльності підприємства, його можливостей та проблем; вивчення зовнішнього оточення підприємства (держава, конкуренти, ринки факторів виробництва) та прогнозування його можливих змін. Результатом узагальнення цієї інформації є план господарської діяльності підприємства на майбутній період.

Таблиця 3

Принципи фінансового планування [2; 6; 14; 18]

Назва	Характеристика
Єдність фінансових планів	Передбачає єдиний підхід до розроблення фінансових планів незалежно від виду діяльності суб'єкта господарювання, застосовується однакова методологія розрахунку показників
Взаємозв'язок між окремими складниками фінансових планів	Повинен існувати взаємозв'язок між різними фінансовими планами суб'єкта господарювання для того, щоб була можливість доповнення одного плану іншими або проводилася деталізація відповідної інформації
Наукова обґрунтованість складання фінансових планів	Передбачає здійснення розрахунків фінансових показників (коефіцієнтів) на основі сучасних методик аналізу; застосування економіко-математичних методів та моделей, які б передбачали багатоваріантність розрахунків і вибір найбільш оптимального з них
Стабільність	Необхідно застосовувати незмінність показників фінансових планів підприємства протягом терміну, встановленого для виконання даного плану
Нормативне забезпечення	Показники (коефіцієнти), які зараховуються до фінансових планів підприємства, повинні мати нормативну основу, а також відповідати рівню, встановленому законодавством
Безперервність	Забезпечує постійне встановлення фінансових планів та порядок їх виконання (оперативний, поточний, перспективний)

Рис. 2. Процес фінансового планування та його вплив на фінансово-господарську діяльність підприємства [18; 19; 22]

У ході фінансового планування спочатку розробляються фінансова політика та прогноз з окремих напрямків управління фінансами підприємства, необхідні для забезпечення виконання плану господарської діяльності. Це дає можливість визначити, з одного боку, потребу підприємства в основному та оборотному капіталі, розмір можливих джерел формування капіталу (внутрішніх) та зовнішніх (позикових) – з іншого [13].

Планування повинне охоплювати всі сфери діяльності підприємства, а також усі етапи, дії та операції як господарських процесів, так і процесів управління (рис. 2). Якщо під час планування щось випаде зі сфери уваги менеджера, то неминуче виникнення у цій ланці неузгодженості і, як наслідок, зривів або порушення фінансово-господарської діяльності підприємства.

Таким чином, фінансове планування на підприємстві забезпечує його господарську діяльність фінансовими ресурсами, вирішує наявні фінансові суперечності у фінансових відносинах, здійснює контроль над дотриманням фінансової дисципліни, націлене на подальший розвиток підприємства, досягнення його стратегічних цілей.

У сучасних умовах існує низка проблем, пов'язаних з організацією фінансового планування на підприємствах. Проблеми, пов'язані з організацією системи фінансового планування на сучасних українських підприємствах, можна згрупувати за ступенем важливості [3]:

- 1) нереальність фінансових планів;
- 2) оперативність складання планів;
- 3) непрозорість планів для керівництва;
- 4) відрив довгострокових планів від короткострокових;
- 5) реалізація планів;
- 6) комплексність.

Майже третина проблем пов'язана з нереальністю фінансових планів, що викликано, як правило, необґрунтованими даними щодо збуту, великої питомої ваги коштів у розрахунках, заниженими термінами погашення дебіторської заборгованості, надмірними потребами у фінансуванні.

Іншою проблемою є оперативність складання планів. Економічні служби й досі готують значну кількість не придатних для фінансового аналізу документів, а відсутність чіткої системи підготовки й передачі планової інформації призводять до того, що навіть добре опрацьований план стає непотрібним, оскільки спізнюється до планового терміну.

Дві попередні проблеми неминуче викликають третю – «непрозорість» планів для керівництва. Це природний наслідок відсутності чітких внутрішніх стандартів формування фінансових планів. Дуже важливо, щоб укладачі бюджету брали участь у прийнятті його остаточного варіанта, а керівник не переглядав бюджет без ретельного аналізу міркувань підлеглого.

Порушення послідовності операцій планування може призвести до відриву довгострокових фінансових планів від короткострокових. Останні формуються за своїми законами і потребують розділу дефіцитних оборотних коштів підприємства за напрямами і проектами. Звичайно, зараз є підприємства, де ця проблема значною мірою розв'язана, але для більшості з них вона й надалі залишається актуальною.

Існує ще дві проблеми – реалізація планів та їх комплексність. Під реалізацією планів маємо на увазі ступінь їх виконання з погляду забезпечення необхідними фінансовими і матеріальними ресурсами, відсутність дефіцитів. Комплексність планів означає, що, крім фінансових розділів плану за доходами і витратами, необхідні також реальні плани за прибутками та збитками, рухом заборгованості, плановим балансом. Усі вони повинні складатися у формі, зручній для керівників.

Дуже часто на підприємствах не формується плановий баланс і не аналізується його структура, не прогнозується динаміка зміни фінансової стійкості й ліквідності. Відсутність такого аналізу на етапі довгострокового планування істотно знижує його ефективність як інструменту управління підприємством. Фінансовий план лише тоді стане реальним інструментом управління компанією, коли його виконання можна буде оперативно контролювати [3].

Висновки. Підсумовуючи наше дослідження, можна стверджувати, що сьогодні фінансове планування є одним з альтернативних фінансових інструментів, яке використовується підприємствами для налагодження фінансової діяльності та підвищення власної рентабельності та платоспроможності як одних із найбільш важливих показників міцного фінансового стану суб'єкта господарювання.

Приділяючи більше уваги фінансовому плануванню, можна досягти зміцнення фінансової стабільності підприємства за умови виконання прогнозованих бюджетом обсягів операційної та інвестиційної діяльності на засадах фінансової стійкості, створення передумов для отримання чистого прибутку, достатнього для самокупності та самофінансування підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Фінанси підприємств / Г.М. Азаренко, Т.М. Журавель, Р.М. Михайленко. К., 2004. 450 с.
2. Алфьорова І., Колесникова М. Дослідження економічної сутності бюджетування та фінансового планування. Схід. 2010.
3. Гриньова В.М. Фінанси підприємств: навч. посіб. К.: Знання-Прес, 2004.
4. Кірсанова Т.О., Дьяченко Н.А. Проблеми та перспективи фінансового планування на підприємстві. Вісник Сумського державного університету. Економіка. 2011. № 4. С. 48–57.
5. Финансы фирмы / А.М. Ковалева, М.Г. Лапуста, Л.Г. Скамай; 4-е изд., испр. и доп. М.: ИНФРА-М, 2009. 522 с.

6. Марцин В.С. Планування як основна складова процесу фінансової діяльності. *Фінанси України*. 2008. № 4(149). С. 45–49.
7. Павлова Л.М. *Финансовый менеджмент*; 2-е изд., перераб. и доп. М.: Юнити-Дана, 2003. 269 с.
8. Панасюк М.А., Бойко О.О. Фінансове планування діяльності сучасного підприємства. *Вісник Мукачівського державного університету*. 2016. № 2.
9. Партин Г.О., Загородній А.Г. *Фінанси підприємств*: навч. посіб.; 2-е вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2006. 379 с.
10. Робсон А.П. *Финансовое планирование и контроль*. М.: ИНФРА, 1996. 480 с.
11. Роговий А.В. Фінансове планування як функція менеджменту підприємства. *Науковий вісник ЧДІЕУ*. 2009. № 2. С. 3.
12. Фінансове планування і управління на підприємствах / Г.А. Семенов, В.З. Бугай, А.Г. Семенов. К.: ЦУЛ, 2007. 432 с.
13. Теличко Р.К. Фінансове планування на малих та середніх підприємствах. *Фінанси України*. 2007. № 8. С. 14–16.
14. *Планирование, финансы, управление на предприятии* / О.К. Филатов, Л.А. Козловских, Т.Н. Цветкова. М.: Финансы и статистика, 2004. 384 с.
15. Філімоненко О.С. *Фінанси підприємств*: навч. посіб.; 2-е вид., перероб. і доп. К.: МАУП, 2004. 328 с.
16. *Фінанси підприємств* / За ред. Г.Г. Кірейцева; 2-е вид., перероб. та доп. К.: ЦУЛ, 2002. 268 с.
17. *Фінанси підприємств* / За ред. проф. А.М. Поддєрьогіна. К.: КНЕУ, 2003. 307 с.
18. Хасси Д. *Стратегия и планирование: Руководство менеджера*. СПб.: Питер, 2001. 384 с.
19. Ли Ч.Ф., Финнерти Дж.И. *Финансы корпораций: теория, методы и практика*. М.: ИНФРА-М, 2000. 688 с.
20. Шелудько В.М. *Фінансовий менеджмент*: підручник; 2-е вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2013. 375 с.
21. Цербань О.Д. Види та методи фінансового планування на підприємстві. *Young*. 2017. Т. 46. № 6.
22. Янковська В.А., Хижняк А.М. Теоретичні основи планування та прогнозування на підприємстві. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2015. № 2. С. 166.